

TƏQDİMAT

“Nizami Gəncəvinin Əlyazmalarının Vahid Kataloqu və Məlumat Bazası”

“Nizami Gəncəvinin Əlyazmalarının Vahid Kataloqu və Məlumat Bazası” layihəsi elmi ictimaiyyətə təqdim edilib.

Üçillik icra müddəti olan layihənin məqsədi Nizami Gəncəvinin əlyazmalarının sayı və dünyada yayılması haqqında dəqiq məlumat toplamaq, bu əlyazmaların sayını, mənbələrini, həqiqiliyini və keyfiyyətini sənədləşdirən vahid resurs yaratmaqdır.

Xatırladaq ki, 2022-ci il noyabrın 11-də Oksford Nizami Gəncəvi Mərkəzinin Nizami Gəncəvinin əlyazmalarının vahid kataloqunun və məlumat bazasının yaradılması ilə bağlı layihə qəbul edilib. Layihənin direktorları Oksford Universitetindən farsşünaslıq professoru Edmund Herziq və Azərbaycanlı M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin (MDU) Bakı filialının rektoru, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Nərgiz Paşayevadır. Onlar layihənin öz ölkələrində işinə və ümumilikdə layihəyə nəzarəti həyata keçirirlər.

Mayın 20-də Bakıda keçirilən “dəyirmi masa”da Azərbaycan elmi ictimaiyyətinin görkəmli nümayəndələri, Milli Elmlər Akademiyasının, Bakı Dövlət Universitetinin alimləri, şərşünas mütəxəssislər iştirak ediblər.

“Dəyirmi masa”da çıxış edən akademik Nərgiz Paşayeva 2013-cü ildən fəaliyyətə başlayan Oksford Nizami Gəncəvi Mərkəzinin ötən müddət ərzində həyata keçirdiyi tədbirlərə ümumi nəzər salıb. Qeyd edib ki, artıq 2018-ci ildən Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzi Oksford Universitetinin Şərşünaslıq İnstitutunun tərkibində daimi mövcudluq statusuna malikdir. Mərkəz ədəbiyyat, tərcüməçilik, tarix, arxeologiya, tədris və mədəniyyət sahələrində fəaliyyətini davam etdirir, əlbəttə ki, Nizami irsinin tədqiqi və təbliğində xüsusi rola malikdir.

Nərgiz Paşayeva çıxışında, həmçinin Azərbaycanda mövcud olan şərşünaslıq məktəbinin ənənələrinə, görkəmli şərşünas alimlərinin tədqiqatlarına aparmasına toxunub və bu sahədə yeni layihənin bu məktəbin ənənələrinin daha da gücləndirilməsinə və möhkəmləndirilməsinə, gənc mütəxəssislərin fundamental araşdırmalara cəlb edilməsinə imkan verdiyini söyləyib.

Nizami Gəncəvi Azərbaycan şairidir

Dəyirmi masada çıxış edən professor Edmund Herziq bu layihənin xüsusi maraq kəsb etdiyini vurğulayaraq deyib: “Bu, şair Nizami Gəncəvi haqqında bir layihədir. Nizami Gəncəvi Azərbaycanın böyük şairidir. Eyni zamanda, bu layihə çərçivəsində üç ölkənin – İran, Azərbaycan və İngiltərənin alimləri bir araya gəliblər”.

O qeyd edib ki, vahid kataloq və onlayn məlumat bazası yaradıldıqdan sonra bu məlumatlara çıxışı bütün dünyadan mümkün olacaq: “Nizami Gəncəvi təkcə bir ölkədə deyil, bütün dünyada məşhur şairdir və onun əlyazmaları hamı üçün maraq kəsb edir. Firdovsinin “Şahnamə”si və Nizaminin “Xəmsə”si dünyada ən çox araşdırılan əsərlərdir. Nizaminin əlyazmalarının üzü şairin vəfatından son-

ra köçürülərək Hindistana, Yaxın Şərq ölkələrinə qədər dünyanın bütün məşhur kitabxanalarında öz yerini tapıb. Onun anadan olduğu Gəncə bu baxımdan müstəsna rol oynayıb”.

Professorun sözlərinə görə, bu günə qədər Nizaminin tədqiqatçıları və pərəstişkarları üçün çatışmayan bir məqam var idi: “Bu məqam onun vahid kataloqunun olmaması və ya onun müasir standartlarda olmaması idi. Digər tərəfdən, kağızın keyfiyyətinə, cildlənmə məsələlərinə də indiyə qədər diqqət yetirilməmişdi. Bəzi kataloqlar 100–150 il bundan əvvəl yazılıb. O zaman kataloqlaşdırma yaxşı inkişaf etməmişdi. Biz bu işə başlamışıq. Yekun nəticədə bizim üç dildə böyük bir kataloqumuz olacaq. Ondan sonra biz kataloqun bütün dünyada əlçatanlığını təmin edəcəyik. Gələcəkdə tərcüməçilərin daha etibarlı kataloqdan istifadə etmək imkanı olacaq. Bu layihə mənim üçün çox dəyərlidir. Biz artıq bir neçə ildir ki, bu məsələni Nərgiz xanımla günbəgün müzakirə edirik”.

“Dəyirmi masa”da, həmçinin ABŞ Tulane Universitetinin Alman və Slavyan Tədqiqatları şöbəsinin dosenti, müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru (Harvard) Elio Brankaforte layihənin əhəmiyyətindən danışdı, Nizami Gəncəvi yaradıcılığının dünyada böyük maraq kəsb etdiyini vurğulayıb, eyni zamanda, ümumiyyətlə Azərbaycan alimlərinin apardığı tədqiqatları yüksək qiymətləndirib.

Beynəlxalq layihəyə 3 ölkə cəlb edilib

Qeyd edək ki, layihənin tədqiqatçıları İrandan Böyük İslam Ensiklopediyası Mərkəzinin professoru Mir-Ənsari, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Əlyazmalar İnstitutundan Nəsim Göyüşov və Oksford Universitetinin Vadham Kollecinin Məhəmməd Emamidir.

Tədqiqat qrupu layihə direktorlarına rüblük hesabatlar verməli və onlardan alınan məsləhətləri layihənin icrasında istifadə etməlidirlər.

Professor Mir-Ənsari Tehran, Bakı və Oksfordda tədqiqat aparır, əlyazmaları kodlaşdırır və kataloqlaşdırır. O, Bakı Dövlət Universitetinin (BDU) Şərşünaslıq fakültəsinin seçilmiş tələbələrinə MDU-nun Bakı filialında fars dili, kataloqlaşdırma üzrə təlim keçib. O, həmçinin Əlyazmalar İnstitutunun işçilərinə kodologiya, kataloqlaşdırma, mövcud əlyazma kataloqlarından istifadə və fars əlyazmalarından istifadə etmək üçün tədqiqat metodları üzrə təlim keçib.

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Farsdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin müdiri filologiya elmləri doktoru Nəsim Göyüşov əlyazmaların nəzərdən keçirilməsində, kodlaşdırılmasında və kataloqlaşdırılmasında iştirak edir, onları Azərbaycan dilinə tərcümə edir. O, həmçinin rusdilli kitabxana kataloqlarından məlumat əldə etməklə layihəyə öz töhfəsini verir.

Mohammad Emami kataloq yazılarını fars dilindən ingilis dilinə tərcümə edir, həmçinin, fars və ingilis dillərindəki sənədləri SDS (Software Delivery Service Program təminatı xidməti) və ORA (Oxford Research Archive) Oksford tədqiqat arxivinə yükləyir.

Qeyd olunub ki, Azərbaycandan qayıdandan sonra professor Mir-Ənsari doktor Nəsim Göyüşova kataloqlanmış əlyazmalar haqqında əsas məlumatları təqdim edərək əməkdaşlığı davam etdirir. Bundan başqa, Mir-Ənsari Nizami Gəncəvinin əlyazmalarının kataloqlaşdırılması və bununla bağlı fəaliyyətlərinə dair 4 hesabat təqdim edib.

Dəyirmi masada layihə ilə bağlı müzakirələr də aparılıb. Müzakirə çərçivəsində, filologiya elmləri doktoru Nəsim Göyüşov, BDU-nun Şərşünaslıq fakültəsinin Ərəb filologiyası kafedrasından filologiya elmləri doktoru, professor Aida Qasimova, AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutundan tarix elmləri doktoru, dosent Nigar Gözəlova, ADA Universitetindən filologiya elmləri doktoru, dosent Şəfəq Dadaşova, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Farsdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Jalə Şükürova, AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutundan tarix elmləri doktoru, dosent Tofiq Nəcəfli, AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş eksperti, Farsdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin böyük elmi işçisi Mustafa Əliyev, Əlyazmalar İnstitutunun direktoru akademik Teymur Kərimli, akademiklər Nizami Cəfərov, Akif Əlizadə, BDU-nun Şərşünaslıq fakültəsinin dekanı, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aydan Xəndan, filologiya fakültəsinin dekanı, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Elçin Məmmədov çıxış ediblər.

Qeyd olunub ki, Nizami Gəncəvinin əsərlərinin 4000-ə yaxın əlyazması təqribən 600 il ərzində dəfələrlə köçürülərək Yaxın Şərq, Cənubi və Orta Asiya, Qafqaz və Qərbi ölkələrinin kitabxanalarına geniş yayılıb. Vahid kataloqu yaradılması ona görə zəruridir ki, mövcud məlumatlar dağınıq, köhnəlmişdir, onlar kodologiya təfərrüatları, mətni köçürənlərin qiymətli qeydlərinin ehtiva etmir, bəzən tarixi səhvlərə yol verir. Bundan başqa, bəzi mühüm əlyazmalar şəxsi kolleksiyalarda olduğu üçün onların kataloqu yoxdur.

Kataloq 3 dildə nəşr ediləcək

Nizami Gəncəvinin əsərlərinin vahid kataloqu ilkin olaraq Oksford Universitetinin tədqiqat arxivində (ORA) fars və ingilis dillərində məlumat bazası kimi yerləşdiriləcək və yeni nəticələr mütəmadi olaraq oraya əlavə ediləcək.

Kataloq layihə tamamlandıqdan sonra Azərbaycan, fars və ingilis dillərində kitab şəklində nəşr olunacaq.

Nizami əlyazmalarının tarixi və kodologiyasına dair elmi məqalələr hazırlanacaq.

Layihənin icrasında bu günə qədər əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunub və bu iş uğurla davam edir.